

cu EUGENIA POPOVICI despre alții și despre sine

S

e inserase. Umbrele strecurate în cameră estompau coloritul viu al cretonului, gilceava micuțelor răstușe din colțul bibliotecii, gravitatea volumelor grele, contopind nedefinit figura hazlie a lui Buratino cățarat pe palierul patului. Era în această „cabină de vapor“, cum o numise gazda mea, cu un zîmbet ștrengar, un vîl-mășag armonios de culori și prezențe comice și, în același timp, de ordine și gingașă sobrietate. Ici și colo, se desprindeau carica-

turile lui Cik, care conturau hiperbolic personalitatea actriței din fața mea, sau fotografiile Luciettei, Ziței sau Mariei, care o multiplicau în zeci de feluri.

— Din ce în ce mai tinără — răsună, șugubăț, glasul de clopoțel al actriței, care-mi urmărise privirile îndreptate spre cele trei fotografii ale Oanei (din 1936, 1943, 1958). Cu prima, am debutat, imediat după terminarea Conservatorului, la Teatrul Național (unde am rămas fără întrerupere pînă azi). Oana de atunci era o fetiță zglobie și... foarte emoționată. Abia mai tîrziu i-am putut conferi forța psihică și adîncimea ce i se cuveneau.

— Ca modalitate de interpretare, Oana s-a transformat în timp ?

— Nu, ca interpretare n-am schimbat-o. Personajul s-a dezvoltat ca temelie interioară, ca forță expresivă, nu ca intenție.

Privirile mele continuau să iscodească în șirul fotografiilor, rolurile mari, necunoscute mie, ce urmaseră după aceea.

— Degeaba. N-ai să le găsești. După debut, n-am mai jucat nici un rol important. Eram apreciată... în vorbe. Practic însă, nu mi s-au încredințat decît apariții fugare : Efîmița din *Capul de rățoi*, Fata din *Curierul din Lyon*. ...Era un chin pentru mine... Iubeam teatrul cu o pasiune oarbă, cum să-ți spun, așa ca pe un iubit, în exclusivitate. Dar asta nu conta. Rolurile erau oferite interpretelor recomandate de direcție sau sprijinite fătîș de către autor. Chiar și cei mai cin-

știți regizori erau obligați să facă concesii. Și pe urmă mai era ceva. Eu nu prea aveam loc în repertoriul frivol, bulevardier, care năpădise biata noastră scenă, între cele două războaie mondiale.

— *N-ai încercat niciodată asemenea roluri — îndrăznii eu, furind cu ochii o fotografie ce mă contrariase, de când intrasem (alături de Mihai Popescu se afla o tinăra frumoasă, într-o rochie de seară foarte decoltată).*

— Ba da. Când eram solicitată de companii particulare. Acolo sînt în *Scumpa mea Ruth*, iar aci, în caricatura asta a lui Cik, tot într-un rol de cochetă comică, în *M-am născut ieri*. Nu-mi plăceau rolurile astea, nu-ți închipui cît erau de seci. Ce gîndire scenică, ce analiză psihologică sau interiorizare puteai face atunci cînd avea prioritate ca „argument artistic“ etalarea mătăsurilor, briliantelor și a... picioarelor frumoase.

— *Atunci, care au fost factorii care au contribuit la formarea dv. artistică ?*

— Cred că ceea ce m-a susținut la început au fost îndrumările și exemplul profesoarei mele Maria Filotti. Această mare actriță se ferea să scoată din elevi copii ale propriei ei personalități : de aceea le stimula neîncetat inițiativa. Alegea cu grijă materialele de lucru, potrivit posibilităților fiecăruia, tocmai pentru a le asigura o dezvoltare normală, firească. Niciodată n-am surprins vreo intervenție brutală din partea ei. Ne urmărea cu atenție, dirijîndu-ne cu îndrumări și sugestii.

În mine personal avea multă încredere și de aceea m-a determinat să încerc o gamă întreagă de genuri : dramă, comedie, travesti. Am jucat la clasă și în *Käthi din Heidelbergul de altădată* și în *Scampolo*, iar producția mi-am dat-o cu *Vocea* lui Cocteau, cu un rol de cochetă dramatică. Toate acestea m-au ajutat să mă fixez de la început pe o linie proprie.

— *Cum ați reușit ulterior să evoluati pe această linie ?*

— Mi-a fost teribil de greu. Dacă nu intervenea schimbarea radicală din viața noastră, nu știu ce m-aș fi făcut. Cred sincer că ar fi fost practic imposibil să mă dezvolt artistic. Înainte de Eliberare, jucam foarte, foarte puțin. Apărusem într-un moment cînd în arta noastră interpretativă dominau și se întreceau vechea modă a interpretărilor emfaticе și sforăitoare, cu „noua“ formulă de teatru impusă de repertoriul frivol. În genere, ambele categorii trimiteau la joc exterior. Accentele se marcau doar prin voce și mișcare. Dar în timp ce tributarii școlii romantice franceze tindeau spre eroi de proporții și grandoare, ceilalți, înarmați doar cu „temperamentul“ lor, se insinuai în sfera senzualității, alunecînd nu de puține ori spre trivialitate și vulgaritate.

— *În această perioadă au existat totuși oameni de teatru care au susținut firul tradiției noastre realiste...*

— Existau. Erau cei dotați cu o personalitate puternică, cu etică și bun simț artistic, cu multă pasiune pentru teatrul nostru, pentru prestigiul său. Cred că cel mai tenace combatant pe frontul realismului nostru scenic a fost Paul Gusty. Sub bagheta acestui neobosit căutător al adevărului scenic, chiar și cei mai inveterați reprezentanți ai „categoriilor artistice“ de care ți-am vorbit jucau mai decent, mai apropiați de viață. Gusty lucra enorm cu actorii. Oricît de mic ar fi fost un rol, nu admitea înțelegerea lui mecanică. Pînă nu diseca împreună cu interpreții cele mai profunde cute ale rolului, nu era mulțumit. Lucra pînă și cu fiecare figurant în parte. Așa se face că spectacolele sale aveau o coeziune nemaipomenită, dar nu numai coeziune, ci și un echilibru între actor, culoare și muzică, o armonie. Avea un deosebit simț scenic. Montările sale nu aveau nimic din formulele mustind de inventivitate ale lui I. Sava, de pildă, sau din „marile montări“, cu piei de urși, mătăsurі și candelabre, ale lui Soare Z. Soare. Se impuneau însă

printr-o extraordinară autenticitate și adîncime de gîndire. Și — de ce n-am spune-o ? — pe scenă palpita o viață adevărată. Gusty nu se îndeletnicea cu reconstituiri așa cum făcea Reinhardt, și care erau atît de la modă pe atunci, nici nu avea viziuni proprii abracadabrante în privința unor lucrări dramatice. Respecta cu rigurozitate spiritul autorului. Pentru el, Ibsen era Ibsen, Tolstoi era Tolstoi. Sesiza și reda profund și subtil stilul autorului. De aceea, spectacolele sale erau o adevărată școală pentru actorii noștri.

— Credeți că personalitatea unui actor prejudiciază personalității rolurilor ?

— E clar că nu, dar cred că trebuie să facem o distincție netă între interpreți și personalități scenice. Interpreții reușesc să-și contopească propria personalitate cu cea a eroului, oferind spectatorului sinteza dintre concepția sa asupra personajului și personalitatea acestuia. Personalitățile scenice se reprezintă numai pe ele. Concepția lor asupra rolului nu se contopește cu singele personajului, rămînînd la suprafață prin amănuntele exterioare : mască, costum, mișcare. De aceea, toți eroii lor au o consistență similară.

— Ne-ar interesa să știm, cum reușiți, practic, să nu fiți ...o personalitate scenică ?

— Hm... Pentru că sînt prea interesată de personalitatea nouă a rolului. Să știți că eu niciodată nu am considerat un rol sărac, oricît de mic ar fi fost el. În această privință îi datorez mult lui Stanislavski. Oricît ar fi de fugară apariția mea pe scenă, faptul că trebuie să-i confer autenticitate mă obligă la un proces întreg de analiză și sinteză, de detectare și decantare.

Să zicem că eu ar trebui să iau într-o piesă un interviu. Aș putea deci să mă înarmez cu un carnetel, ca al dumatle, și să par atentă. Nu ? Ei, dar asta nu-i nimic... Așa consemni o acțiune, dar nu reprezinți omul. D-ta nu ești un robot care înșcrii mecanic. Ai venit aci cu impresiile d-tale personale despre mine,

De la stînga la dreapta : In Zița din „O noapte furtunoasă” de I. L. Caragiale ; in Eufrosina Grosu din „Surorile Boga” de Horia Lovinescu ; in Lucietta din „Bădăranii” de Goldoni.

← In Billie Dawn, împreună cu Mihai Popescu (Paul Verrall), in „M-am născut ieri” de Kanin Garson.

In rolul titular din „Maria” de Vasile Iosif

cu diverse alte impresii acumulate în timpul zilei, și captezi altele noi. Mă ascuți, mă întreb și vorbești cu mine, dar, în tot acest timp, cauți să mă descifrezi și din lucrurile din jur, în atmosfera casei mele, a culorii, a luminii, a caricaturilor și colecțiilor mele hazlii. Poate că duci și un dialog intim, neuzit de mine, dar sesizabil pe alocuri... Din cînd în cînd, vocea ploii de-afară îți amintește de noapte, de drum, de oboseală...

Pentru ca să dau impresia de real, trebuie să redau toate aceste amănunte, nu numai scopul: interviul. Dar timpul pe scenă e scurt. Și atunci, încep să cern, pentru a reține din toate *esențialul*, pe care mă străduiesc să-l expun cît mai simplu, cu mijloace cît mai discrete, mai reținute, dar, crede-mă, întotdeauna sincere. Vezi, tocmai în reținerea acestui esențial, intervine concepția mea directă asupra eroului, prin care încerc să relev ceea ce servește ideii piesei. Îți mai amintești de eleva din *Steaua fără nume*? Fetița aceasta, îmbrăcată cu același șorț negru, cu aceeași băscuță, cu aceleași codițe blonde, putea să evolueze în sensuri cu totul diferite. Putea foarte bine să fie un omuleț în care a început să se trezească o feminitate precocă și care caută, copilărește încă, cuceriri în această gară. Eu am preferat, dictat de conținutul piesei, ca acest micuț personaj să marcheze și el aspirația către o altă lume, vibrantă în toată piesa. La dimensiunile personajului, aspirația nu e conștientă ca la eroul central, se manifestă printr-o mare curiozitate copilărească pe care nu și-o poate satisface decît acolo, la gară, pe furiș, în clipele în care fulgerător trece pe lîngă ea o lume misterioasă, fascinantă. Aceasta este, într-un fel, Ursa ei mare, mai palpabilă și în același timp mai efemeră decît steaua profesorului Miroiu.

— *Ați interpretat pînă acum o gamă foarte variată de roluri și toate la același înalt nivel artistic. Aveți cumva și preferințe?*

— Da, îmi plac rolurile contemporane; prefer de o mie de ori să joc un rol ca Maria, poate mai slab realizat, decît o Anna Karenina. Ce vrei? Problemele ei nu mă mai interesează și n-aș reuși să le redau convingător. E atît de pasionant tipul uman modern, e proaspăt, e nou..., e viu și apropiat, palpită alături de noi cu probleme care sînt ale mele, ale lui, ale spectatorului din sală. Problemele lui mă captivează și mă obligă în același timp. De acest om nou, de ideile lui, mă simt legată de mult. Încă din copilărie am fost familiarizată cu ele. Tatăl meu m-a crescut într-un spirit sănătos, m-a învățat să prețuiesc munca și pe oameni după valoarea lor umană. Asta m-a apropiat de la început de oamenii simpli și rolurile acestea le-am interpretat întotdeauna cu mare căldură. În momentul cînd oamenii aceștia s-au impus cu impetuozitate în locul ce li se cuvenea, cînd dramaturgia a început să le creioneze imaginea, eu n-am întîmpinat dificultăți.

— *Odată cu acești eroi ați întîlnit și noi probleme de tehnică profesională interpretativă?*

— Indiscutabil. Vezi d-ta, eroinele mele de pînă atunci nu erau frămîntate de probleme majore. Cercul preocupărilor lor se limita la mediul familial, intim, de moment. Odată cu prima eroină de un fel nou, o muncitoare din piesa Mariei Banuș, *Îndrăgostiții*, s-au ivit probleme neobișnuite. Această ființă nu mai era tutelată de familie sau soț și, implicit, independența îi oferise o psihologie mai amplu conturată. În ea se trezise conștiința propriei sale valori umane, a rolului ce-l joacă în societate, a importanței acțiunilor sale. Era pentru prima oară cînd problematica eroinelor mele se înscrisa, intra în preocupările majore ale actualității. Acțiunea și faptele ei trebuiau să aibă o anumită pondere. Interpretarea femeii de azi solicită o altă modalitate de joc, mai multă complexitate psihică, mai multă forță de interiorizare și o gamă nouă de mijloace, prin care trebuie să-i marchezi evoluția. Uite, de pildă, rolul Mariei. Evoluția acestei femei de la

țară din robia seculară a familiei, a bărbatului, spre libertate și prețuire, spre conștiința propriei sale entități umane, m-a pasionat de-a dreptul. Mai ales că personajul evolua atât pe plan social, cât și în viața sa intimă, raportul dintre ele schimbându-se treptat. În primul act, Maria mea e încă dominată de personalitatea bărbatului. M-am folosit de elemente care să sugereze nesiguranța ei interioară, am mers tiptil, alunecând ca o umbră, am vorbit timorat. Treptat, odată cu evoluția sa interioară, aceste elemente se transformă. Mersul devine mai hotărît, debitul verbal are un ritm mai ferm, basmauă mi-am legat-o la spate, așa ca toată fața să se lumineze. M-am străduit ca în ființa ei să se cristalizeze o personalitate cu care trebuia s-o înfrunte pe cea a soțului. Tot timpul am căutat să relievez mobilul transformării sale, care nu se datorește orgoliului (pentru că ajunge președintă de gospodărie), ci conștiinței responsabilității sale față de colectiv, față de oameni și munca lor.

O evoluție de alt gen mi-a solicitat eroina lui Baranga, Aurora din *Rețeta fericirii*. Ființa aceasta, la început foarte veselă, tonică, de care oamenii fac haz, suferă spre final o dramă. Pentru ca să nu fie o discrepanță între comic și dramatic, m-am ferit să îngroș prea mult personajul, astfel ca trecerea să se producă firesc. Trebuie să-ți spun că acesta a fost primul meu rol de vîrstă.

— *Mi se pare că ai jucat și în Surorile Boga.*

— O, da. Și eroina aceea m-a interesat foarte mult. Ridica problema rezolvării singurătății, nu neapărat printr-un bărbat sau familie, mobil pentru care vechile eroine acceptau orice compromis, ci prin intrarea în marea familie a colectivității.

— *V-am reținut cam mult, totuși n-aș vrea să plec înainte de a ne împărtăși impresiile pe care le-ai avut cu ocazia celor două turnee făcute în străinătate.*

— Teatrul italian m-a interesat mult. Sînt mari artiștii italieni, au un deosebit simț al culorii, al armoniei. Dar în afară de teatru și monumentele lor de artă, nu mi-a plăcut acolo. Atmosfera din jur era neliniștitoare: oamenii se zbăteau, alergau parcă fără să știe ce au de făcut, fără să știe încotro merg. Diferența de atmosferă dintre cele două țări pe care le-am vizitat este inimaginabilă. În Uniune, totul era mai sobru, dar domnea o atmosferă de mare puritate și elan. Da, cred că acesta e termenul cel mai bun. Acolo am văzut teatrul în care vibrează pasiunea pentru adevăr, pentru autenticitate. Totul era expus cu o simplitate emoționantă, o simplitate care apropia eroii de sală, care contopea sala și scena într-un fluid căruia nu i te puteai sustrage. Ceea ce am mai admirat noi mult la actorii sovietici este marele respect pe care-l poartă spectatorului. Toți se conduc după principiul că orice spectacol este o premieră pentru spectatorul unei serii. Și, în fond, aceasta trebuie să fie profesiunea noastră de credință. Nu sînt actriță de premieră, iar spectacolele degradate îmi provoacă o adevărată suferință. Eu joc pentru oameni și întotdeauna am căutat să mă apropii de spectator prin sinceritate. Cine știe dacă am reușit...

Angela Ioan